

ROZGŁOŚNIE RADIOWE

Joanna Bachura-Wojtasik*

Ludzie – opowieści. Dialog – wywiad – zbliżenie. *Casus* audycji „Biuro Myśli Znalezionych” w Programie 3 Polskiego Radia

Wprowadzenie

„Ja nie przeprowadzam wywiadów, ja rozmawiam”¹ – tak o swojej pracy mówi światowej sławy reportażystka radiowa, Katarzyna Michalak², podkreślając wyjątkowość i jednocześnie wielkie wyzwanie stojące przed dziennikarzami. Styl pracy Michalak oraz jej stosunek do rozmówców wpisuje się w założenia filozofii dialogu, filozofii nakierowania się na Innego, zaangażowania w relację z drugim człowiekiem. Jednak współczesne czasy, czasy pośpiechu, przesycenia mediów miałkami i sensacyjnymi treściami, szybką informacją nie sprzyjają takim postawom. Mimo wszystko w mediach można odnaleźć dziennikarzy – po pierwsze doskonałych rzemieślników, po drugie definiujących siebie poprzez spotkanie z bohaterem, z zaproszonym do studia gościem. O takim przypadku chciałabym napisać w niniejszym tekście.

Celem artykułu jest omówienie chyba najbardziej popularnego gatunku dziennikarskiego, tj. wywiadu w odmianie oralnej, a w szczególności skupienie

---

* Dr, e-mail: joanna.bachura@gmail.com; Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej; 90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173.

¹ Wykład Katarzy Michalak pt. *Od pierwszego wejrzenia czyli moje sposoby przeprowadzania wywiadów* wygłoszony podczas Seminarium Reportażu poświęconego prezentacji i dyskusji warsztatowej nad radiowym dokumentem artystycznym, Kazimierz Dolny, dn. 22.10.2007 [zarejestrowany wykład w posiadaniu autorki tekstu].

² K. Michalak – reportażystka, szefowa Lubelskiej Szkoły Reportażu, od 1999 r. związana z Polskim Radiem Lublin. Laureatka najważniejszych nagród polskich i międzynarodowych w kategorii reportażu radiowego i audycji artystycznych. Zob. http://moje.radio.lublin.pl/reportaz_3237.html [dostęp: 27.07.2016].

się na jednym jego typie – **wywiadzie o człowieku**. W swoich rozważaniach wychodzę od dialogu jako formy wypowiedzi, którą traktuję synonimicznie do **rozmowy**. Wywiad jest jedną z medialnych realizacji dialogu. Opiera się na wtórnej realizacji mechanizmów interakcji dialogowej oraz na strukturze wymiany. Zdarza się niekiedy tak, że rozmowa, spotkanie dziennikarza z bohaterem, przeprowadzony wywiad – we wspomnianej odmianie wywiad o człowieku – daje początek dłuższej formie radiowej, dokumentalnej i artystycznej – **radiowemu reportażowi**. Wywiad o człowieku staje się zatem swoistym **pomostem między radiową publicystyką a gatunkami artystycznymi**³. Tak oczywiście nie dzieje się zawsze, ale sądzę, że zwłaszcza w radiu publicznym można odnaleźć audycje, w których gospodarz nastwiony jest na opowieść bohatera, na wysłuchanie jego punktu widzenia. Tak jest choćby w przypadku cyklicznej audycji „Biuro Myśli Znalezionych”, emitowanej w Programie 3 Polskiego Radia. Program ma przemyślaną strukturę. Bardzo dobre przygotowanie dziennikarza, Marcina Zaborskiego, pokazuje, iż umiejętnie przeprowadzony wywiad nie polega tylko na zadawaniu serii krótkich pytań w oczekiwaniu na nieco dłuższe odpowiedzi. Może być odkrywczy, trwały, stanowić szczególny portret rozmówcy. Zaborski uprawia dziennikarstwo najwyższej próby. Jego rozmowy zawsze są osadzone w kontekście, potrafi konstruować narrację, a zaproszony do studia gość jest na pierwszym planie, jest mistrzem i nauczycielem. **Dziennikarz** w tym wypadku jest **ucznem**⁴. To dobra relacja w gatunku nas interesującym.

Dialog w mediach

Małgorzata Kita jeden ze swoich tekstów poświęciła **modzie na wszechobecność dialogu w mediach**, dając przegląd form genologicznych dialog wykorzystujących, m.in.: wywiad, dyskusja, *talk-show*, czat, czy też pojawiających się w mediach nowych gatunków dialogowych, jak np. przesłuchania przed sejmową komisją

³ O statusie wywiadu [nie tylko radiowego] zob. m.in.: Z. Bauer, *Gatunki dziennikarskie*, [w:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Z. Bauer, E. Chudziński, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2000, s. 187; J. Bobryk, *Jak tworzyć rozmawiając. Skuteczność rozmowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995; J. Fras, *Dziennikarski warsztat językowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999; M. Kita, *Wywiad prasowy. Język – gatunek – interakcja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1998, s. 166; M. Wojtak, *Gatunki prasowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004, s. 238–241; M. Worsowicz, *Wywiad prasowy jako rozmowa w roli (na przykładzie Rozmów „Polityki”)*, [w:] *Tekst w mediach*, red. K. Michalewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002, s. 387–388.

⁴ Zob. Wykład Katarzyny Michalak pt. *Od pierwszego wejrzenia...*

śledczą⁵. Zwraca w swych rozważaniach uwagę na paradoks obecnej sytuacji. Dialog i rozmowa w mediach dominują, jednak diagnoza dotycząca komunikacji i człowieka jest dramatyczna. Wielu badaczy mediów pisze przecież, że żyjemy w czasach **komunikacyjnego kryzysu**, nie potrafimy ze sobą rozmawiać, nierzadko też wzajemnie się słuchać. Brak w mediach czasu na prawdziwe wysłuchanie Innego, zabranie przez niego głosu, zdegradowana zostaje jego rola jako interlokutora. Medialny kontent wypełniają **quasi-dialogi**, o miałych i nieznaczących treściach, chaotyczne, będące synonimem pośpiechu i erozji struktur społecznych. Daleka jestem jednak od tak jednoznacznie negatywnej oceny współczesnych mediów i kultury. Niewątpliwie **sytuacja mediów** w czasach postępu industrializacji, rozwoju technologicznego, pojawienia się pojęcia globalnej wioski, **zmieniła się**, na co zwraca uwagę Maryla Hopfinger⁶. Podążając jednak śladem badaczki, należy zauważyć, że współczesna scena komunikacyjna, rozwój nowych mediów i ich immanentny związek z techniką, społeczeństwo informacyjne są synonimem współczesnych czasów i nie powinniśmy diagnozować kultury XXI wieku wyłącznie pesymistycznie. Niezwykle istotna jest racjonalna ocena sytuacji, dostrzeganie rzeczywistych **zagrożeń**, ale też i **szans**. Na szczęście znajduje się też w mediach miejsce na **dialogiczność** polegającą na otwarciu się na Drugiego. Dialogiczność pojmowana w kontekście filozofii dialogu to **czas**, który dziennikarz oferuje partnerowi rozmowy, czas, który jest przecież warunkiem koniecznym spotkania. W takim ujęciu ma on wymiar aksjologiczny. Bożena Witosz pisze: „Spotkanie z Drugim – rozmowa, która ma prowadzić do porozumienia – musi toczyć się niespiesznie [...] Czas staje się tutaj warunkiem przedwstępnym spotkania [...]”⁷. Istotna staje się relacja partnerstwa, gotowości słuchania, szacunku, serdeczności dla Innego, jego akceptacji i otwarcia się na wszelkie odmienności.

Słowa Witosz odbieram jako swego rodzaju lakoniczną charakterystykę „nowej dziennikarskiej rozmowy”⁸, która korzeniami wyrasta z **filozofii dialogu**, filozofii spotkania, filozofii Ja – Ty fundującej My⁹, filozofii otwarcia się ja [narratora]

---

⁵ Zob. M. Kita, *Medialna moda na dialog*, [w:] *Dialog a nowe media*, red. M. Kita, J. Grzenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004, s. 171–188.

⁶ Zob. M. Hopfinger, *Literatura i media. Po 1989 roku*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2010, s. 46–74.

⁷ B. Witosz, *Literackie zapisy rozmowy w tzw. młodej prozie polskiej lat dziewięćdziesiątych. Kilka przykładów*, [w:] *Porozmawiajmy o rozmowie. Lingwistyczne aspekty dialogu*, red. M. Kita, J. Grzenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003, s. 169.

⁸ Interesująco o nowej filozofii dziennikarskiej rozmowy w kontekście wywiadów Teresy Torańskiej pisze K. Rostkowska-Biszczyńska, *Strategia empatii w wywiadach Teresy Torańskiej. O nową filozofię rozmowy dziennikarskiej*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica” 2015, nr 2, s. 251–262.

⁹ Zob. J.A. Kłoczowski OP, *Filozofia dialogu*, Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów „W drodze”, Poznań 2005, s. 39–53.

na Innego [bohatera]¹⁰. Ryszard Kapuściński¹¹ w swojej pracy reportażysty wielokrotnie podkreślał idee obecne w pismach Emmanuela Lévinasa¹² czy Józefa Tischnera¹³. Ten etyczny wymiar dziennikarstwa, z czego zdają sobie sprawę, jest przede wszystkim swoisty i charakterystyczny dla pracy reportażystów właśnie, niezależnie od medium – prasa, radio, telewizja – w jakim pracują. Filozofia dialogu jest doskonałym **kluczem interpretacyjnym reportaży radiowych**¹⁴, co zdają się potwierdzać praktycy tego gatunku, z Katarzyną Michalak, Ireną Piłatowską czy Cezarym Galkiem na czele. Niemniej jednak także w wywiadach *human story* odnajdujemy pokłosie dialogowości, relacyjności¹⁵, elitarności.

Rozmowa *sensu largo* jest jednoznaczna z interakcją werbalną w ogóle, z kolei rozmowa *sensu stricto*, która mnie interesuje, pozostaje w opozycji do rozmowy zdawkowej, zabawnej konwersacji, rozmowy pozbawionej konkretnego tematu¹⁶. „Biuro Myśli Znalezionych” to według mnie przykład **rozmów elitarnych w mediach**, których zakres tematyczny przesuwają się z tematów błahych w kierunku poważnych, istotnych, ważnych. Rozmowy, które Zaborski przeprowadza z gośćmi, nie mają tylko charakteru konfesyjnego, ale zyskują charakter intelektualny, dając możliwość spotkania z Drugim¹⁷. Są one kształtowane przez takie cechy, jak szczerłość, bliskość, serdeczność, ważność czy też istotność rozmowy. Zdają się być potwierdzeniem słów dominikanina, o. Jana Andrzeja Kłoczowskiego:

Pamiętać należy, że nasze spotkania z ludźmi nie odbywają się w próżni, że zawsze dzieją się na jakiejś „scenie”. Komunikacja międzypersonalna jest możliwa, ponieważ przestrzeń między nami nie jest przestrzenią pustą [...] Właściwie wszystko, co wytwarzamy, służy nie tylko budowaniu rzeczywistości ludzkiej [...] Ma na celu również komunikację między nami¹⁸.

¹⁰ T. Gadacz pisze: „Z korzeni religijnych (judaistycznych, katolickich i protestanckich) wyrosła cała filozofia dialogu”. Jako jej członkowie zostali wymienieni: Hermann Cohen, Franz Rosenzweig, Martin Buber, Emmanuel Lévinas, Abraham Joshua Heschel, Ferdinand Ebner, Gabriel Marcel, Józef Tischner, Dietrich Bonhoeffer, Eberhard Griesenbach. Zob. T. Gadacz, *Filozofia Boga w XX wieku. Od Lavelle'a do Tischnera*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2007, s. 11.

¹¹ Zob. R. Kapuściński, *Ten Inny*, wyd. 2, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2013.

¹² Zob. m.in.: E. Lévinas, *Całość i nieskończoność: esej o zewnętrzności*, przekł. M. Kowalska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.

¹³ Zob. m.in.: J. Tischner, *Filozofia dramatu. Wprowadzenie*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1998; *Myślenie według wartości*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2002; *Wędrowki w krainę filozofów*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2008.

¹⁴ Zob. K. Klimczak, *Reportaże radiowe o krzywdzie i cierpieniu*, Primum Verbum, Łódź 2011.

¹⁵ Otwierając się na Innego, poznają siebie i swoje emocje. Zob. J.A. Kłoczowski OP, dz. cyt., s. 40.

¹⁶ Zob. R. Piętkowa, „...jeśli będziemy ze sobą rozmawiać...” *O aksjologicznym wymiarze rozmowy myśli kilka*, [w:] *Porozmawiajmy o rozmowie...*, s. 203.

¹⁷ Zob. M. Kita, *Syndrom Knocka, czyli czego językoznawca może się dowiedzieć, badając teksty wywiadów*, [w:] *Porozmawiajmy o rozmowie...*, s. 157.

¹⁸ J.A. Kłoczowski OP, dz. cyt., s. 6.

Rodzaje wywiadów w radiu – taksonomia

Wywiad, rozmowa, dialog¹⁹ jest jedną z najbardziej popularnych i znanych form przekazywania informacji na antenie, pozyskiwania materiału przez reporterów, jest naturalną formą przekazu radiowego oraz zasadniczą czynnością współczesnego dziennikarstwa. Na płaszczyźnie genologii dziennikarskiej gatunek ten został już całkiem przyzwoicie opracowany²⁰, i to zarówno pod kątem definicyjnym²¹, podziału wywiadu na różne typy²² czy też wskazówek praktycznych, w jaki sposób przeprowadzać „dobre” wywiady, jak się przygotowywać, jak formułować pytania oraz organizować wywiad w zależności od zaproszonego gościa²³.

Badacze zwracają uwagę, iż samodzielność i dojrzałość gatunkową wywiad radiowy mógł osiągnąć w Polskim Radiu dopiero w drugiej połowie lat 60. XX wieku. Pierwotnie przypominał on raczej dialog sceniczny z wyraźnym podziałem na role, by z czasem ewoluować w kierunku konwersacji i odejścia od formuły wywiadu nagranych, niespontanicznego, zmontowanego²⁴. Obecnie bardzo szeroka oferta stacji komercyjnych i radia sformatowanego, które narodziło się w latach 90., obok nadal prężnie rozwijającej się radiofonii publicznej, spowodowała, że radiowy wywiad nie służy tylko zdobyciu informacji czy też skomentowaniu newsów, ale potrafi przerodzić się w agresywne zachowania językowe i dyskusję o charakterze agonistycznym. Zdarza się także, że radiowa antena oferuje słuchaczowi wywiad w formie swoistego antenowego *show* [spotykane raczej w radiu sformatowanym], ale również kreuje sytuację intymnego spotkania w prywatnej przestrzeni, partnerską rozmowę niwelującą agonistyczne zachowania [domena radia publicznego]. Dla współczesnych mediów, w tym

¹⁹ M. Kita zwraca uwagę na niejednoznaczność, rozmytość pojęcia „rozmowa” w języku potocznym, ale i naukowym (gatunek mowy, bliskoznacznik *dialogu*, komunikacji *face to face*). Zob. M. Kita, *Syndrom Knocka...*, s. 149–150.

²⁰ Zwracam tu przede wszystkim uwagę na pozycje dotyczące omawianego gatunku w medium radiowym.

²¹ Zob. m.in.: S. Adams, W. Hicks, *Wywiad dziennikarski*, przekł. K. Franek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007; R. McLeish, *Produkcja radiowa*, przekł. A. Sadza, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 93–116.

²² Zob. m.in.: A. Boyd, *Dziennikarstwo radiowo-telewizyjne. Techniki tworzenia programów informacyjnych*, przekł. A. Sadza, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 140–180; R. McLeish, dz. cyt.

²³ Zob. m.in.: L. Grobel, *Sztuka wywiadu. Lekcje Mistrza*, przekł. W. Spirydowicz, Wydawnictwo Wojciech Marzec, Warszawa 2007; K. Piasecki, *Codzienny wywiadowca radiowy*, [w:] *Biblia dziennikarstwa*, red. A. Skworz, A. Niziołek, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2010, s. 498–511; G. Starkey, *Radio in context. Second edition*, Palgrave Macmillan, Londyn 2014, s. 33–57.

²⁴ Zob. M. Steciąg, *Informacja, wywiad, felieton. Sposób istnienia tradycyjnych gatunków w radiu komercyjnym*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2006, s. 82–83.

także dla radia, niezwykle ważna jest możliwość budowania **więzi z audytorium, interaktywność** pomiędzy nadawcą i odbiorcą, udział radiowej publiczności we współtworzeniu audycji i antenowej sytuacji. O tego typu programach zapraszających publiczność do radiowego studia i oferujących jej możliwość interakcji i partycypacji pisze Aneta Wójciszyn-Wasil, zwracając szczególną uwagę na modyfikację tradycyjnego radiowego wywiadu poprzez usytuowanie audytorium w studiu i przekroczenie wzorca gatunkowego w związku z tym, że publiczność staje się współtwórcą programu²⁵.

W literaturze przedmiotu spotkać można liczne **klasyfikacje wywiadów radiowych** w zależności od uwzględnianych kryteriów. I tak m.in. Andrew Boyd wskazuje aż na dwanaście typów wywiadów, wyróżnionych ze względu na funkcję. Są to: wywiad **klasyczny** [*hard news*], wywiad **informacyjny** [*informational*], wywiad **śledczy** [*investigative*], wywiad **konfrontacyjny** [*adversarial*], wywiad **interpretacyjny** [*interpretative*], wywiad **osobisty** [*personal*], wywiad **emocjonalny** [*emotional*], wywiad **rozrywkowy** [*entertainment*], wywiad **bez dziennikarza** [„tylko realia” – *actuality only*], wywiad **przez telefon / na odległość** [*telephone / remote*], wywiad **vox populi / wielokrotny** [*vox pop / multiple*] i wywiad **wymuszony** [*grabbed*]²⁶. Znacznie uproszczoną i moim zdaniem słuszną klasyfikację prezentuje Robert McLeish, który dzieli wywiady na trzy kategorie: wywiad **informacyjny** [krótki, kilkuminutowy, jego celem jest przede wszystkim pozyskanie informacji], wywiad **interpretacyjny** [inaczej publicystyczny, w którym chodzi głównie o skomentowanie jakiejś istotnej sytuacji, wiadomości] oraz wywiad **emocjonalny** [wywiad typu *human story*, osobisty **wywiad o człowieku**]²⁷. Nie jest moim zamiarem w niniejszym tekście dyskuutować na temat genologicznego statusu wywiadu radiowego oraz zajmowanego przez niego miejsca w taksonomii dziennikarskich gatunków. Niemniej jednak zwracam uwagę, że zdania w tej materii są podzielne, a moim celem jest wybranie z bogatej radiowej palety propozycji takich przykładów wywiadów, których intencją jest dialogiczność, dialogowa interakcja, rozmowa, spotkanie. **Wywiad o człowieku** jawi się w moim przekonaniu jako niezwykle atrakcyjny i złożony, bo wyrastający z natury ludzkiej. Sięga on korzeniami do filozofii dialogu i spotkania, które właśnie dialog uczyniły centrum systemu filozoficznego. W interesującej mnie odmianie wywiadu, uwzględniającej perspektywę aksjologiczną, dialog – rozmowa czy dialog – spotkanie postrzegane są jako wartość, możliwość wysłuchania Innego i spełnienie tym samym warunku koniecznego do zaistnienia prawdziwego porozumienia.

²⁵ Zob. A. Wójciszyn-Wasil, „Przyjdź i zobacz!”. *Audycje radiowe z udziałem publiczności*, [w:] *Gatunki i formaty we współczesnych mediach*, red. W. Godzic, A. Kozieł, J. Szyłko-Kwas, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2015, s. 203–224.

²⁶ Zob. A. Boyd, dz. cyt., s. 142–157.

²⁷ Zob. R. McLeish, dz. cyt.

„Biuro Myśli Znalezionych” Marcina Zaborskiego – o audycji

Cykliczny program „Biuro Myśli Znalezionych”, prowadzony przez dziennikarza Marcina Zaborskiego, emitowany jest w Trzecim Programie Polskiego Radia od października 2010 roku, w każdą ostatnią niedzielę miesiąca. Można go także oglądać – dołączone jest bowiem wideo rejestrujące spotkanie – na portalu polskieradio.pl²⁸. Jego idea polega na tym, że wybitne osobowości, ludzie polityki, kultury, mediów, znani i rozpoznawani przez społeczeństwo, „dzielą się życiowym doświadczeniem i prezentują osobiste refleksje na temat zjawisk społecznych, idei, cech narodowych, filozofii i sporów światopoglądowych”²⁹. Podczas audycji można również usłyszeć zarejestrowane wcześniej wypowiedzi przyjaciół, rodziny, osób bliskich bohatera konkretnego odcinka. Stałym elementem programu są także pytania zadawane przez publiczność zgromadzoną w Trójkowym Studiu im. Agnieszki Osieckiej, gdzie program jest nagrywany. Zaborski gościł u siebie wiele znanych osób, by wymienić choćby Renatę Przymyk, Michała Ogórka, ks. Jana Kaczkowskiego, Ewę Ewart, Henryka Samsonowicza, Karola Modzelewskiego, Hannę Suchocką, Magdę Umer, Janusza Głowackiego, Michała Głowińskiego czy Teresę Torańską. Warto jednak podkreślić, że **spotkania autorskie, spotkania z osobowością** prowadzone przez Zaborskiego nie mają charakteru wywiadu z gwiazdą, wręcz przeciwnie, możemy je określić jako typ wywiadu osobistego, wywiadu o człowieku, nakierowanego na bohatera, jego emocje, przemyślenia, cenione wartości. Niespiesznie prowadzona rozmowa uwrażliwia tym samym odbiorców, pozwala im się na chwilę zatrzymać i poddać refleksji kwestie, o których słyszy³⁰. Hans-Georg Gadamer pisał:

Wprawdzie mówimy zwykle o „prowadzeniu” rozmowy, ale im prawdziwsza rozmowa, tym mniej jej prowadzenie zależy od jej uczestników. Tak więc prawdziwa rozmowa nigdy nie przebiega tak, jak chcieliśmy ją poprowadzić. Należałoby raczej powiedzieć, że w rozmowę się wdajemy, a nawet się w nią wikłamy. Następstwo słów, zwroty w rozmowie, jej kontynuacja i konkluzja mogą być w pewien sposób sterowane, ale w tym sterowaniu partnerzy nie tyle sterują, ile raczej są sterowani. Co „wyjdzie” w rozmowie, nikt z góry nie wie³¹.

Osoba udzielająca wywiadu – pisze Kita – może skupić się na mówieniu tego, co chce przekazać, nie troszcząc się o kształt całości, za strukturalizację wypowiedzi

²⁸ Tylko wybrane wydania.

²⁹ <http://www.polskieradio.pl/9/735,Biuro-mysli-znalezionych> [dostęp: 19.07.2016].

³⁰ Zob. A. Wójciszyn-Wasil, dz. cyt., s. 208–209.

³¹ H.G. Gadamer, *Prawda i metoda. Zarys hermeneutyki filozoficznej*, przekł. B. Baran, Inter-Esse, Kraków 1993, s. 353.

ponosi bowiem odpowiedzialność dziennikarz, stawiając takie, a nie inne pytania, w takiej, a nie innej kolejności. Kompozycja zależy od dziennikarza³².

Na **formułę** „Biura Myśli Znalezionych” składają się stałe elementy, tj.: powitanie gospodarza; krótkie wypowiedzi przyjaciół i współpracowników³³ bohatera odcinka o charakterze dźwiękowych biografii przybliżających postać; pytania od prowadzącego; muzyczny akcent; drugą część spotkania rozpoczynają pytania „znajomych”, wcześniej nagrane i kierowane wprost do gościa w studiu; na koniec zaplanowane są pytania publiczności i czas na dialog z audytorium zgromadzonym w studiu. **Udział publiczności w programie** jako jedna z form interakcji modyfikuje tradycyjny przekaz radiowy i uatrakcyjnia te spotkania, wzbogaca treść rozmowy często o nowe, nieporuszone przez gospodarza wątki. Publiczność zaproszona do dialogu i mogąca wyrażać własne opinie dynamizuje przekaz, „wprowadza również cenne dla percepcji audialnej poszerzenie przestrzeni akustycznej”³⁴ w konfrontacji do sterylnej ciszy studia radiowego.

Wybrane wydania opisywanej radiowej audycji, co warto zaznaczyć, mają dwie wersje. Pierwsza to oczywiście **wersja audialna**, przygotowana na antenę radia, a zatem czasowo ograniczona do wymogów ramówki i skupiona na percepcji mikrofonu. Druga – znacznie dłuższa – to **wersja wideo** zawierająca pełne, obszernie nagranie spotkania. Jeśli chodzi o rejestrację audiowizualną, którą szczegółowo w niniejszym artykule nie będę się zajmowała, należy zwrócić uwagę na wystrój studia i elegancję w nim panującą. Gość usadzony na stylowej kanapie, przy stoliku, z prowadzącym siedzącym po jego lewej stronie. To, że są oni w centrum, oddzieleni od zaproszonej widowni, podkreśla również oświetlenie sceny. Podczas rozmowy – skierowane na bohatera i gospodarza, podczas występu muzycznego – nakierowane z kolei na artystę i fortepian³⁵.

O wyjątkowości i elitarności „Biura Myśli Znalezionych” decyduje po pierwsze czynny udział zaproszonej do studia publiczności; po drugie – atmosfera panująca podczas nagrania, przygotowanie sceny i artystyczna oprawa; po trzecie wreszcie – doskonałe przygotowanie dziennikarza i umiejętność zadawania pytań pozwalających bohaterom otworzyć się. Do postawienia wniosków i analizy, której celem jest zaprezentowanie audycji jako egzemplifikacji modelowo prowadzonych wywiadów-rozmów, wywiadów-zbliżeń, z których wyłania się osobisty portret rozmówcy mającego swoją opowieść, przesłuchałam kilkanaście wydań audycji oraz zapoznałam się z książką będącą przełożeniem radiowych rozmów

³² M. Kita, *Medialna moda...*, s. 183.

³³ Warto podkreślić, że osoby wypowiadające się o bohaterze odcinka są również znane i rozpoznawane przez szerszą publiczność.

³⁴ A. Wójciszyn-Wasil, dz. cyt., s. 221.

³⁵ Zob. tamże, s. 218.

na papier³⁶. Analizowałam audycje pod kątem: struktury programu i jego kompozycji, udziału dziennikarza oraz zastosowanych środków stylistycznych. Zdaję sobie sprawę z uogólnień, które poczyniłam w poniższej analizie. Niemniej jednak taki był mój zamysł; chodziło mi przede wszystkim o zaprezentowanie „Biura Myśli Znalezionych” jako spotkań z błyskotliwymi gośćmi, ich osobistymi i często intymnymi zwierzeniami, spotkań dziennikarza z bohaterem, mających dla siebie czas i którym zależy na tym samym – na szczerej rozmowie i przekazaniu uniwersalnych prawd. Stąd też moje rozważania nie mają charakteru dokumentacyjnego i nie są szczegółową analizą językoznawczą czy też retoryczną omawianych wywiadów. Naukowe poczynania mają raczej charakter teoretycznego namysłu nad całokształtem audycji Zaborskiego, a wybór nielicznych fragmentów rozmów, które przytaczam na potwierdzenie pewnych wniosków, jest wyborem wysoce subiektywnym, a więc i dyskusyjnym. Nie zastosowałam jednego, do końca obiektywnego i wymiernego wskaźnika selekcji. Byłoby to w tej sytuacji trudne z dwóch powodów: po pierwsze, ilość analizowanego materiału jest ogromna; po drugie, ramy niniejszej publikacji są ściśle zakreślone. Przywołuję rozmowy mi najbliższe ze względu na postać bohatera lub interesujący temat. Sądzę, że wysuwane przeze mnie wnioski czy też postawione tezy znajdują potwierdzenie – w różnym oczywiście nasileniu – w każdym wydaniu audycji.

Każdy ma swoją opowieść³⁷

Wzorzec gatunkowy wywiadu radiowego obejmuje następujące komponenty: kto z kim rozmawia [uczestnicy; nadawcy i odbiorcy], o czym [temat] oraz tempo zmian ról nadawczo-odbiorczych. Właśnie w wywiadzie oralnym elementem aktywizującym uwagę odbiorcy jest przemienność ról nadawczo-odbiorczych oraz autentyczność przekazu. Mamy do czynienia z mową bezpośrednią, każdy z interlokutorów mówi własnym głosem³⁸. Sztuką jest tak poprowadzić rozmowę, by nadać jej odpowiedni kształt, by słuchacz zanurzył się w człowieku, którego słyszy, w jego opowieści i umiał odnaleźć w niej uniwersalną prawdę o życiu i świecie. Autorski program Zaborskiego jest wyrazem fascynacji człowiekiem. Stawiane przez niego pytania układają się finalnie w jedną całość, każde kolejne pytanie otwiera nowe tematy, porusza nowe emocje i jest jednocześnie zaproszeniem dla odbiorcy do dalszego słuchania, bo wraz z odpowiedzią bohatera

³⁶ M. Zaborski, *Biuro Myśli Znalezionych. Rozmowy Marcina Zaborskiego*, Tamaryn, Jabłonna 2013.

³⁷ Śródtytuł jest tytułem wywiadu z Katarzyną Michalak: A. Szwajgier, *Co myślą o sobie dziennikarze*, Wydawnictwo Frel, Warszawa 2016, s. 9.

³⁸ Zob. M. Kita, *Medialna moda...*, s. 184–185.

malują się w wyobraźni słuchacza obrazy. Sposób zadawania pytań przez gospodarza i jego reagowanie na to, co mówi rozmówca, pełnią również funkcję porządkującą opowieść bohatera. Trzy płaszczyzny – w moim odczuciu – decydują o kształcie „Biura Myśli Znalezionych”. Są to: struktura oraz kompozycja, obecność dziennikarza i charakterystyczny dla niego sposób budowania wypowiedzi.

„Biuro Myśli Znalezionych” ma wewnętrzną, uporządkowaną **kompozycję**. Od początku do końca program jest zaplanowany i celowy. Hierarchiczna struktura programu odpowiada budowie każdego poprawnie zbudowanego tekstu medialnego. Wstęp jako interwencja otwierająca to powtarzająca się formuła inicjująca: „Marcin Zaborski. Dobry wieczór”, sygnał początku, charakterystyczny slogan dźwiękowy rozpoznawalny dla słuchaczy ułatwiający identyfikację programu oraz grzecznościowa wymiana rytualna między gospodarzem i gościem. To swoiste powitanie o charakterze grzecznościowym, ale i informacyjnym dla słuchacza. Po nich następuje tzw. wstęp właściwy – „notka biograficzna” o bohaterze odcinka wzbogacona i urozmaicona zmontowanymi wypowiedziami, opiniami znanych, szanowanych przez opinię publiczną osób, znających bohatera odcinka o nim właśnie. Ten fragment programu intryguje i przykuwa uwagę odbiorców. O Annie Czerwińskiej³⁹ wypowiedzieli się Krystyna Palmowska [himalaistka], Leszek Cichy [alpinista, zdobywca Korony Ziemi], Henryk Sytner [dziennikarz radiowej Trójki], o Julii Hartwig⁴⁰ – Zofia Kucówna [aktorka], Piotr Kłoczowski [eseista, historyk literatury, wydawca], Barbara Toruńczyk [redaktor naczelna „Zeszytów Literackich”].

Po wstępnym module mamy do czynienia z trzonem programu, właściwym tekstem, tj. z **sekwencjami pytań**. Są zadawane **trójstronnie** – pyta gospodarz, publiczność i przyjaciele gościa – co niewątpliwie pobudza ciekawość odbiorców. Mimo swej trójczłonowości, tworzą one jedną część kompozycyjną. To z pewnością rozmowy wielowątkowe, tematycznie zgrupowane w kilka sekwencji. W przypadku rozmowy z Hartwig wyróżniłam cztery wiodące tematy, tj.: [1] krytyka literacka i odbiór utworów; [2] współodczuwanie świata z innymi, wspólna bądź odmienna optyka patrzenia na życie, rozumienie sztuki; [3] powrót do przeszłości; [4] samotność człowieka, samotność artysty, ból egzystencji. Te wątki budują dźwiękowy portret poetki, niezwykle subtelny i refleksyjny. Wymiana pytań i odpowiedzi między dziennikarzem i gościem przybiera postać rozmowy, konwersacji, nie polega tylko na zadawaniu pytań wcześniej przygotowanych. Dziennikarz autentycznie słucha i na bieżąco reaguje, dopytuje, pozwala rozwinąć rozpoczętą przez rozmówcę myśl. Dzięki temu jest to rozmowa zaangażowanych w nią

³⁹ Anna Czerwińska – alpinistka i himalaistka, zdobywczyni sześciu ośmiotysięczników i Korony Ziemi. Spotkanie z Czerwińską odbyło się w grudniu 2012 r. Czerwińska opowiadała o swojej drodze zawodowej, fascynacji górami i związanych z nią niebezpieczeństwach.

⁴⁰ Julia Hartwig – jedna z najwybitniejszych polskich poetek, eseistka, tłumaczka literatury pięknej. Spotkanie z Hartwig odbyło się w styczniu 2012 r.

uczestników, a nie odpytywanie gościa przez dziennikarza. Czerwińska odpowiadając na pytanie, czym są dla niej góry, powiedziała m.in.:

[...] Tak mówił pierwszy zdobywca Everestu – Szerpa Tenzing Norgay. Przekonywał, że nie należy podchodzić do Gór z siłą i butą żołnierza, tylko z pokorą dziecka, które przytula się do kolan matki. I im dłużej chodzę po górach, tym bardziej skłaniam się ku temu drugiemu. Potrzebna jest po prostu pokora wobec gór⁴¹.

Zaborski nie kończy tego tematu, dopowiada kwestię, prosząc o komentarz, o ciąg dalszy przemyśleń bohatera. Mówi: „Bo góra jest jak człowiek i potrafi być przyjazna, a czasem...”.

Interlokutorzy stają się **partnerami rozmowy**, ufają sobie, co pozwala na zaprezentowanie pełnego, spójnego i konsekwentnego portretu bohatera. Sekwencje tematyczne łączą się ze sobą, nie pozostawiają wrażenia chaosu tematycznego i interakcyjnego. Rozmowa w każdym przypadku ujawnia współpracę, aktywność i zaangażowanie wszystkich uczestników rozmowy.

Mniej więcej w połowie trwania programu na scenie pojawia się gość muzyczny, zawsze zapowiedziany przez Zaborskiego, który uzasadnia wybór oprawy artystycznej do każdego odcinka. Spotkanie z Ewą Ewart⁴² dopełnił znakomity gitarzysta Janusz Strobel, a z Elżbietą Dzikowską⁴³ – oryginalna grupa muzyczna Dikanda, która inspirowała się w swej muzyce Orientem czy bałkańskim folklorem.

Następnie znów dziennikarz pyta, ale po chwili oddaje głos innym. Jest to emisja pytań wcześniej zarejestrowanych, zadanych przez osoby bliskie bohaterowi, a nieobecne w studiu. O marzenia i plany Ewart pytali: Jerzy Kisielewski [dziennikarz radiowy i telewizyjny], Adam Pieczyński [dziennikarz, mediowy menedżer] i Maciej Stasiński [dziennikarz]. Z kolei Teresę Torańską⁴⁴: Krystyna Kofta [pisarka], Roman Kurkiewicz [redaktor i publicysta] oraz Stefan Bartkowski [dziennikarz, wieloletni prezes SDP].

Kolejną częścią możliwą do wyodrębnienia jest krótki czas na ciąg dalszy pytań pochodzących od dziennikarza, by po chwili do dialogu i zadawania pytań oraz wyrażania opinii zachęcić publiczność w studiu, która na moment może wejść w rolę dziennikarza, staje się aktywnym uczestnikiem spotkania. Pytania

⁴¹ Wszystkie cytaty pochodzą bezpośrednio z nagrań programu bądź zostały spisane z wersji książkowej M. Zaborski, dz. cyt., będącej zapisem spotkań w studiu radiowym.

⁴² Ewa Ewart – wybitna dziennikarka, dokumentalistka, podróżniczka. Spotkanie z Ewart, która opowiadała m.in. o kulisach swojej dziennikarskiej pracy, odbyło się we wrześniu 2015 r.

⁴³ Elżbieta Dzikowska – podróżniczka. Spotkanie odbyło się w maju 2015 r. Dzikowska zabrała słuchaczy w podróż po Gruzji, Boliwii czy Chinach, ale również w Bieszczady, magiczne miejsce swojego dzieciństwa.

⁴⁴ Teresa Torańska [1944–2013] – znakomita dziennikarka, ceniona za dociekliwość i wyjątkową umiejętność nakłaniania rozmówców do szczerych zwierzeń. Rozmowa została zarejestrowana w maju 2011 r.

sluchaczy są bardzo różnorodne, czasem bardziej, czasem mniej konkretne. Jedno z pytań do Hartwig brzmiało:

Powiedziała pani, że wiersze powinny być piękne. Pani twórczość, pani malarskie widzenie świata i to fotograficzne zatrzymanie chwili czytam jako świat malowany słowem. I wracając do tego piękna, chciałbym zapytać – co daje pani doświadczenie piękna? W jaki sposób pani je postrzega? I w jaki sposób powinniśmy pielęgnować i rozwijać to piękno?

Czerwińską zapytano krótko: „Jakie są pani ulubione miejsca w Tatrach i czy wraca pani jeszcze w te góry?”

Zbliżający się koniec programu wypełniają jeszcze pytania dziennikarza oraz krótkie pożegnanie. Dziennikarz wyraźnie sygnalizuje dobieganie rozmowy do końca, oczywiście nie stawia żadnego jednoznacznego wniosku, stara się natomiast zakończyć spotkanie zapadającą w pamięć sentencją podsumowującą czy też anegdotą, jak miało to miejsce w przypadku spotkania z Ewart. Dokumentalistka zapytana o marzenie odpowiedziała, że do końca życia chciałaby być samodzielna i sprawna, tak by na końcowej stacji wysiąść z pociągu o własnych siłach, obejrzeć się za siebie i zachwycić się raz jeszcze swoim życiem. Zaborski szybko zareagował: „proszę zbierać siły, bo biegać w wieku 92 lat to nie jest prosta sprawa”. Nawiązał tym samym do niedawnego, przypadkowego spotkania Ewart z Cyganką, skłonił rozmówczynię do dokończenia zabawnej anegdoty. Całość wieńczy muzyczny występ artystyczny. Struktura zszywa zawartość treściową, zastosowane ramy porządkują treść, która staje się przyjemna w odbiorze. Chaos bardzo zniechęca audytorium, gdyż uznaje ono program za bezcelowy. Należy podkreślić, że dziennikarz nie ma zamiaru ograniczać bohatera ani panować nad jego spontanicznością. Udział dziennikarza jest niezwykle wyważony i uzasadniony w spotkaniu z bohaterem.

Trudna do przecenienia jest **rola gospodarza**, który czuwa nad całością programu. Zaborskiemu nie brak empatii, umiejętności słuchania Drugiego, parafrazowania myśli, dzielenia się osobistą refleksją. Jak mało kto potrafi ogniskować się na temacie, czuwając jednocześnie nad rytmem spotkania. Gdy rozmawia z Hartwig o przeszłości, nie stawia tylko jednego pytania, dopytuje, wyrażając swą „zachłanność” na historię drugiego człowieka: „Oprócz poezji, monografii i tłumaczenia literatury są wreszcie dzienniki. Czy ich pisanie to w pani przypadku zamykanie przeszłości czy raczej próba jej zabalsamowania?”; następne pytania koncentrują się wokół tego samego wątku: „Chętnie pani wraca do tych czasów? Te wspomnienia żyją w pani?”, „A dlaczego tak uparcie wracała pani do Polski?”

Rytm rozmowy tworzy naprzemiennność kwestii i zabierania głosu. Zmienia się on w trakcie trwania programu: najpierw bardziej dynamiczny, potem dyna-

mika nieco słabnie, jest czas na dłuższe partie monologowe bohatera. Z pewnością dynamiki dodaje trójstronność zadawania pytań oraz obecność i udział publiczności w studiu. Dziennikarz, co należy podkreślić, nie zawsze używa formy pytającej. Często prosi o komentarz, opinię. Zatem pozycje partnerów są równorzędne. Interakcje mają charakter niesymetryczny, tzn. gość wypowiada się dłużej niż dziennikarz. Bohater „współpracuje” z prowadzącym. Mamy do czynienia ze szczerą rozmową na temat życia i wyborów zaproszonego do studia gościa. **Czas**⁴⁵, jakim dysponują rozmówcy, podnosi tu jakość komunikacji, umożliwia meandryczne powracanie do kwestii, które wymagają ponownego naświetlenia.

Rozmowa dzieli się na jednostki dialogowe, dłuższe jednostki monologowe, tworzące wymiany, grupujące się w tematyczne sekwencje i tworzące interakcję. **Język wypowiedzi** pozostaje charakterystyczny dla interlokutorów – dla gospodarza oraz dla zaproszonego gościa. Ich nastawienie i podejście do rozmowy gwarantują porozumienie i prowadzenie dialogu. Widoczna jest współpraca partnerów, nie jest łamana zasada kooperacji. To powoduje, że rozmowa jest spójna, nie jest dwutorowa, nie zderzają się w niej dwa różne obrazy świata. Cel rozmówcy mają taki sam. Obustronne otwarcie na prowadzenie dialogu umożliwia zbliżenie dziennikarza do bohatera, co również przekonuje odbiorców, jeszcze bardziej zainteresowanych prowadzoną rozmową i postacią. Dziennikarzowi absolutnie nie chodzi o to, żeby zaprezentować poglądy przeciwne bohaterowi, co mogłoby prowadzić do sporów i słownych potyczek, a to często ma miejsce w porannych wywiadach radiowych z politykami⁴⁶. Wśród **językowych strategii** będących wyrazem nastawienia gospodarza oraz wyrazem gotowości do podtrzymania kontaktu i kontynuowania rozmowy, która jak się okazuje, jest przyjemna także dla samego bohatera, warto wymienić:

- wyrażenia metaforyczne o funkcji estetycznej, zwiększającej atrakcyjność wypowiedzi i wzmagającej dramaturgię komunikatu. Język metaforyczny to język otwarty na wielość interpretacji. Zaborski mówi o „kolekcjonowaniu myśli” [rozmowa z Hartwig], o „myślach farbami malowanych” [rozmowa z Rafałem Olbińskim⁴⁷], o „porzucaniu nieba i zejściu na ziemię” [rozmowa z Janiną Ochojską⁴⁸];
- detal, który pozwala dziennikarzowi zatrzymać na chwilę uwagę i to zarówno gościa, jak i słuchaczy skupionych na konkretnym elemencie, a następnie

⁴⁵ Należy zaznaczyć w tym miejscu, że na antenie radiowej słyszymy krótszą, niepełną wersję nagrania ze spotkania.

⁴⁶ Zob. M. Wawer, *Rozmowa w radiu, rozmowa w telewizji – specyfika przekazu*, [w:] *Radio i społeczeństwo*, red. G. Stachyra, E. Pawlak-Hejny, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011, s. 377–389.

⁴⁷ Rafał Olbiński – malarz, grafik, plakacista. Spotkanie, podczas którego Olbiński mówił o autorytetach, prześciganiu mistrzów i poszukiwaniu własnej drogi artystycznego spełnienia, odbyło się w czerwcu 2013 r.

⁴⁸ Janina Ochojska – z wykształcenia astronom, ale znaczną część życia poświęciła organizowaniu i prowadzeniu działalności charytatywnej. Spotkanie odbyło się we wrześniu 2012 r.

– dzięki strategii od konkretnego do czegoś większego – temat zostaje rozwinięty, zataczając coraz szersze kręgi. Właściwą rozmowę z Hartwig poprzedziła m.in. wypowiedź Toruńczyk, która powiedziała: „[...] Julia Hartwig jest dla mnie kimś w rodzaju czarodziejki, która przetwarza nasz świat”. I właśnie od tego wdzięcznego szczegółu, który pociąga i nosi w sobie obrazową informację, Zaborski rozpoczął rozmowę: „I jak tu nie czuć się onieśmielonym, kiedy siedzi się tak blisko czarodziejki...”. Szczegół jest bardzo często obecny w spotkaniach Zaborskiego;

– brak agonistyki w prowadzonych rozmowach, brak wyrażenia pejoratywnych i agresywnych zachowań słownych;

– wykładniki ekspresywno-emocjonalne, i to zarówno, jeśli chodzi o ekspresję foniczną [akcentowanie, pauzy, milczenie], jak również ekspresywne leksemy, i składnia emocjonalna charakterystyczna dla wypowiedzi potocznych. Zaborski z właściwą sobie empatią nasłuchuje tego, co mówi bohater, nie przerywa ciszy, jeśli taka się pojawi. W tych bliskich spotkaniach milczenie coś komunikuje. Pozostawienie krótkiej pauzy mówi o trudniejszych momentach podczas rozmowy czy jest po prostu chwilą potrzebną bohaterowi do głębszego namysłu;

– mowa niezależna. Zaborski wielokrotnie odwołuje się do słów wypowiedzianych wcześniej przez bohaterów spotkania, sięga do nagrań czy tekstów archiwalnych. Cytuje pewne myśli i prosi o odniesienie się do nich. Jest zawsze do rozmowy bardzo dobrze przygotowany.

Charakterystyczna stylistyka wypowiedzi dziennikarza oraz obecne w nich wyznaczniki intensyfikacji sprzyjają wyrazistości wypowiedzi, jej obrazowości i plastyczności.

Podsumowanie

Wywiad w kontekście genologii dziennikarskiej jest gatunkiem bardzo często opisywanym, ale wiele jest jeszcze obszarów, które nie zostały poddane eksploracji i penetracji badawczej. Jako jedna z najbardziej popularnych form wypowiedzi dziennikarskiej stał się przedmiotem rozważań genologów. Chętnie piszą o nim lingwiści, badacze analizy dyskursu, a także gatunek ten jest obecny w nurcie badań stylistycznych. Moim zamiarem było przyjrzenie się wyjątkowym w swej formie spotkaniom na antenie radiowej Trójki. Mieszczą się one w ramach odmiany wywiadu – wywiad o człowieku. „Biuro Myśli Znalezionych”, autorski program Marcina Zaborskiego, ma nieprzypadkową strukturę i poruszane wątki tematyczne również nie są wybrane losowo. Wyznacza je swego rodzaju funkcjonalność wywiadu – to rozmowa, która ma publiczność zainteresować i przybliżyć postać bohatera, jego sposób postrzegania świata, system wartości. Uporządkowana struktura programu, co starałam się pokazać, to zabieg kompozycyjny, któ-

ry z jednej strony porządkuje tok rozmowy, zapewnia jej logiczność, a z drugiej – buduje pewną całość treściową z początkiem i końcem.

Zaborski we wstępie do swej książki napisał:

„Biuro Myśli Znalezionych” zrodziło się z marzenia o rozmowie, która nie przeradza się w płytkie spory, szermierkę słowną i walkę z czasem, ale zachęca do zatrzymania się i wspólnego szukania odpowiedzi na te bardziej wymagające pytania⁴⁹.

W rozmowy te wpisany jest dialog i fundamentalna dla filozofii dialogu zasada dialogiczności, zgodnie z którą człowiek staje się Ja tylko w spotkaniu z Ty⁵⁰. Wymiana między Ja i Ty⁵¹, którą Zaborski zdaje się kierować, pozwala osiągnąć tę wymaganą, najbardziej odpowiednią temperaturę spotkań, by rozmowa przerodziła się w zbliżenie, by w kadrze swojej wyobraźni słuchacze widzieli bohatera. Każde kolejne pytanie przybliży postać rozmówcy, a słuchacz jak zahipnotyzowany podąża za jego opowieścią, podąża od planu ogólnego do swoistego planu bliskiego.

Bibliografia

- Adams S., Hicks W., *Wywiad dziennikarski*, przekł. K. Franek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
- Bauer Z., *Gatunki dziennikarskie*, [w:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Z. Bauer, E. Chudziński, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2000, s. 143–173.
- Bobryk J., *Jak tworzyć rozmawiając. Skuteczność rozmowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- Boyd A., *Dziennikarstwo radiowo-telewizyjne. Techniki tworzenia programów informacyjnych*, przekł. A. Sadza, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.
- Fras J., *Dziennikarski warsztat językowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999.
- Gadacz T., *Filozofia Boga w XX wieku. Od Lavelle'a do Tischnera*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2007.
- Gadacz T., *Historia filozofii XX wieku. Nurty*, t. 2, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2009.
- Gadamer H.G., *Człowiek i język*, przekł. K. Michalski, [w:] tenże, *Rozum, słowo, dzieje*, przekł. M. Łukasiewicz, K. Michalski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1979.
- Gadamer H.G., *Prawda i metoda. Zarys hermeneutyki filozoficznej*, przekł. B. Baran, InterEsse, Kraków 1993.

⁴⁹ M. Zaborski, dz. cyt., s. 6.

⁵⁰ Zob. T. Gadacz, *Historia filozofii XX wieku. Nurty*, t. 2, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2009, s. 503–513.

⁵¹ Zob. H.G. Gadamer, *Człowiek i język*, przekł. K. Michalski, [w:] tenże, *Rozum, słowo, dzieje*, przekł. M. Łukasiewicz, K. Michalski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1979, s. 53.

- Grobel L., *Sztuka wywiadu. Lekcje Mistrza*, przekł. W. Spirydowicz, Wydawnictwo Wojciech Marzec, Warszawa 2007.
- Hopfinger M., *Literatura i media. Po 1989 roku*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2010.
- Kapuściński R., *Ten Inny*, wyd. 2, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2013.
- Kita M., *Medialna moda na dialog*, [w:] *Dialog a nowe media*, red. M. Kita, J. Grzenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004, s. 171–188.
- Kita M., *Syndrom Knocka, czyli czego językoznawca może się dowiedzieć, badając teksty wywiadów*, [w:] *Porozmawiajmy o rozmowie. Lingwistyczne aspekty dialogu*, red. M. Kita, J. Grzenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003, s. 149–162.
- Kita M., *Wywiad prasowy. Język – gatunek – interakcja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1998.
- Klimczak K., *Reportaże radiowe o krzywdzie i cierpieniu*, Primum Verbum, Łódź 2011.
- Kłoczowski J.A. OP, *Filozofia dialogu*, Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów „W drodze”, Poznań 2005.
- Lévinas E., *Całość i nieskończoność: esej o zewnętrznosci*, przekł. M. Kowalska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- McLeish R., *Produkcja radiowa*, przekł. A. Sadza, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
- Michalak K., wykład pt. *Od pierwszego wejrzenia czyli moje sposoby przeprowadzania wywiadów* wygłoszony podczas Seminarium Reportażu poświęconego prezentacji i dyskusji warsztatowej nad radiowym dokumentem artystycznym, Kazimierz Dolny, dn. 22.10.2007 [zarejestrowany wykład w posiadaniu autorki tekstu].
- Piasecki K., *Codzienny wywiadowca radiowy*, [w:] *Biblia dziennikarstwa*, red. A. Skworz, A. Niziołek, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2010, s. 498–511.
- Piętkowa R., „...jeśli będziemy ze sobą rozmawiać...” *O aksjologicznym wymiarze rozmowy myśli kilka*, [w:] *Porozmawiajmy o rozmowie. Lingwistyczne aspekty dialogu*, red. M. Kita, J. Grzenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003, s. 202–212.
- Rostkowska-Biszczanik K., *Strategia empatii w wywiadach Teresy Torańskiej. O nową filozofię rozmowy dziennikarskiej*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica” 2015, nr 2, s. 251–262.
- Starkey G., *Radio in context. Second edition*, Palgrave Macmillan, Londyn 2014.
- Steciąg M., *Informacja, wywiad, felieton. Sposób istnienia tradycyjnych gatunków w radiu komercyjnym*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2006.
- Szwajgier A., *Co myślę o sobie dziennikarze*, Wydawnictwo Frel, Warszawa 2016.
- Tischner J., *Filozofia dramatu. Wprowadzenie*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1998.
- Tischner J., *Myślenie według wartości*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2002.
- Tischner J., *Wędrowki w krainę filozofów*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2008.
- Wawer M., *Rozmowa w radiu, rozmowa w telewizji – specyfika przekazu*, [w:] *Radio i społeczeństwo*, red. G. Stachyra, E. Pawlak-Hejno, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011, s. 377–389.
- Witosz B., *Literackie zapisy rozmowy w tzw. młodej prozie polskiej lat dziewięćdziesiątych. Kilka przykładów*, [w:] *Porozmawiajmy o rozmowie. Lingwistyczne aspekty dialogu*, red. M. Kita, J. Grzenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003, s. 163–173.
- Wojtak M., *Gatunki prasowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004.

- Worsowicz M., *Wywiad prasowy jako rozmowa w roli (na przykładzie Rozmów „Polityki”)*, [w:] *Tekst w mediach*, red. K. Michalewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002, s. 387–388.
- Wójciszyn-Wasil A., „*Przyjdź i zobacz!*”. *Audycje radiowe z udziałem publiczności*, [w:] *Gatunki i formaty we współczesnych mediach*, red. W. Godzic, A. Kozieł, J. Szyłko-Kwas, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2015, s. 203–224.
- Zaborski M., *Biuro Myśli Znalezionych. Rozmowy Marcina Zaborskiego*, Tamaryn, Jabłonna 2013.

Netografia

http://moje.radio.lublin.pl/reportaz_3237.html [dostęp: 27.07.2016].

<http://www.polskieradio.pl/9/735,Biuro-mysli-znalezionych> [dostęp: 19.07.2016].

Joanna Bachura-Wojtasik

**People – stories. Dialogue – interview – close up.
The case of the programme “Biuro Myśli Znalezionych” [Office of Found
Ideas] on Program 3 Polish Radio**

(Summary)

The aim of the article is to discuss one of the best known journalistic genres – the interview [in its oral form], with particular attention on one of its varieties, i.e. the personal interview. To illustrate this, I have used selected editions of the programme “Biuro Myśli Znalezionych”, broadcast on Program 3 Polish Radio. In considering this, I begin from dialogue as a form of expression which I treat as synonymous to a conversation. The interview, as one of the bases for the conduct of dialogue in the media, rests on the derivative realisation of mechanisms of dialogic interaction as well as of structures of exchange. I also draw attention to the fact that in certain situations the personal interview can constitute a kind of bridge between radio PR and artistic forms and be the starting point for radio documentary.

Keywords: interview, dialogue, conversation, story, news report, Biuro Myśli Znalezionych.